

УДК 159.9.072:355.1

Наталія ВОЛИНЕЦЬ,
кандидат психологічних наук, доцент
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Богдан КОМАРНІЦЬКИЙ,
Хмельницький інститут соціальних технологій
вищого навчального закладу “Відкритий міжнародний університет
розвитку людини Україна”, м. Хмельницький

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті подано результати емпіричного дослідження емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, проаналізовано кореляційні зв'язки між показниками емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ та описано особливості тренінгової програми розвитку емоційно-вольової стійкості та саморегуляції психоемоційних станів військовослужбовців ЗСУ і результати її застосування.

Ключові слова: *емоційно-вольова стійкість, розвиток, психологічна підготовка до здійснення професійної діяльності, саморегуляція.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Емоції та почуття мають дуже велике значення в професійній діяльності військовослужбовців. Вони збагачують відображення об'єктивної дійсності і стають у зв'язку з потребами, схильностями та інтересами важливими спонуканнями

© Волинець Н., Комарніцький Б.

до діяльності, регуляторами її активності. Емоційно-вольова стійкість військовослужбовців може розглядатися як один з найважливіших показників їхньої психологічної підготовленості до професійної діяльності.

Наукова проблема полягає в актуалізації питань розробки заходів швидкої екстреної психологічної допомоги з розвитку та відновлення емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, що набуває актуальності в сучасних умовах здійснення професійної діяльності в умовах ведення бойових дій, коли успіх виконуваної ними роботи, ефективність спільної праці, психологічний клімат у колективі значною мірою залежать від уміння регулювати свою поведінку, стримувати почуття, контролювати настрій попри вимоги ситуації та оточення. Військовослужбовцям ЗСУ особливо необхідними для виконання перед ними поставлених завдань є чіткий самоконтроль, високе самовладання, здатність приймати рішення, керувати діями, поведінкою та емоціями. Не викликає сумніву, що вміння зняти емоційну напругу, придушити почуття страху і невпевненості, сконцентрувати увагу і мобілізувати всі сили для виконання поставленого завдання є надзвичайно важливою якістю військовослужбовців ЗСУ. Часте перебування в небезпечних, а іноді й загрозованих для життя ситуаціях, вимагає від них уміння володіти собою, швидко оцінювати складні ситуації та приймати найбільш адекватні рішення, що буде сприяти ефективнішому виконанню поставлених завдань і зменшенню зривів професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано рішення даної проблеми та на які спираються автори. Дослідженням актуальних проблем визначення та формування професійних характеристик особистості в умовах впливу екстремальних ситуацій займалися В. Андрусюк, В. Вареник, Ф. Думко, В. Євдокімов, Ю. Ірхін, Л. Казміренко, Л. Китаєв-Смик, Я. Когут, М. Корольчук, В. Крайнюк, В. Маріщук, В. Розов та ін. Феномен емоційно-вольової стійкості був об'єктом наукових пошуків Н. Бабич, В. Власова, Р. Гасанової, Л. Заварзіної, П. Зільбермана, С. Кручиніна, О. Циганко та інші, які зазначають, що емоційно-вольова стійкість є важливою психологічною характеристикою представників екстремальних видів професій [1–8].

Однак в умовах військових дій на сході України особливого значення набуває проблема емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, оскільки вони часто потрапляють у різноманітні складні ситуації, що вимагають швидких дій та адекватної поведінки. Разом з тим, коли військовослужбовець ЗСУ перебуває в екстремальних умовах, у нього може виникати стан психічної напруги, який перешкоджає нормальному функціонуванню. Прагнення особистості до адекватної поведінки актуалізує механізми її емоційно-вольової регуляції. Зазначене зумовлює необхідність вивчення особливостей емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення результатів емпіричного дослідження емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. При розгляді емоційно-вольової стійкості виділяють три основних підходи. Відповідно до першого – характерним є зведення емоційної стійкості до проявів волі. Під емоційною стійкістю розуміється, з одного боку, несприйнятливність до емоціогенних факторів, що чинить негативний вплив на психічний стан індивідуума, а з другого – здатність контролювати і стримувати виниклі астенічні емоції, забезпечуючи тим самим успішне виконання необхідних дій. Але вивчення емоційної стійкості, з точки зору залежності емоційного процесу від вольових якостей, обмежує проникнення в її суть і форми прояву. Другий підхід ґрунтується на тому, що для психічних процесів характерна інтеграція, результатом якої є складні психічні утворення. Відповідно до цього підходу емоційна стійкість розглядається як властивість психіки, завдяки якій людина здатна успішно здійснювати необхідну діяльність у складних умовах. Відповідно до третього підходу, емоційно-вольова стійкість аналізується відповідно до емоційного збудження в екстремальних умовах діяльності; оскільки емоційне збудження характеризується станом активації різних функцій організму, підвищенням психічної готовності до різних несподіваних дій, вона є необхідною умовою використання ресурсів особистості для успішного виконання діяльності [9].

Формування у військовослужбовців високої стійкості психіки загалом, перш за все емоційно-вольової стійкості до впливу негативних чинників бойової обстановки, полягає у розвитку толерантності психіки, холонокровності, стійкості, уміннях долати страх. Вирішенню вказаних завдань допоможе така організація процесу бойової підготовки, під час якої створюється психологічна модель ситуації, що характеризується сильними фізичними перешкодами для діяльності (звук, світло, запахи тощо), підвищеною відповідальністю, вимогливістю, сильним психологічним впливом на військовослужбовців чинників бойової дійсності [10].

З метою вивчення особливостей емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ було розроблено емпіричне дослідження, яке складалося з етапів: виявлення особливостей емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, проведення кореляційного аналізу психологічної емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, проведення формувального експерименту щодо розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, а також обробки, аналізу та інтерпретації отриманих емпіричних даних дослідження щодо розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ.

Для вирішення вказаних завдань було використано стандартизовані психодіагностичні методики визначення емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ; розроблено тренінгову програму, орієнтовану на підвищення рівня емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ, та проведено розрахунки за допомогою методів математико-статистичного аналізу. Для вирішення вказаних завдань було використано стандартизовані методики, орієнтовані на виявлення емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ: опитувальник нервово-психічної напруги [11]; методику дослідження вольової організації особистості [12]; методику оцінки психічної активації, стресу, емоційного тону, напруження і комфортності Л. Курганського [13]; методику діагностики самоконтролю та емоційної лабільності в стресових умовах [14] та методику діагностики домінуючого настрою Л. Кулікова [15]. В емпіричному дослідженні взяли участь 43 військовослужбовці ЗСУ, з них: 23 (53,49 %) особи-

військовослужбовці-солдати строкової служби, 20 (46,51 %) осіб – військовослужбовці за контрактом.

За результатами проведеного психодіагностичного дослідження особливостей емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ виявлено переважання в досліджуваній групі:

середнього рівня нервово-психічної напруги (55,81 %), що свідчить про наявність втоми у військовослужбовців, що може негативно впливати на продуктивність професійної діяльності;

достатнього рівня вольової організації (53,49 %), що характеризується позитивно і показує виражену на відповідних рівнях здатність підпорядковувати власну поведінку стійким життєвим цілям та інтересам, наявність ясних і зрозумілих уявлень про власне покликання і подальші плани на майбутнє;

низького рівня психічної активації (51,16 %), що супроводжується тимчасовим погіршенням функціонального стану організму;

середнього рівня інтересу (34,88 %);

низького рівня емоційного тону (39,53 %);

середнього рівня напруженості (46,51 %);

середнього рівня комфортності (39,53 %);

середнього рівня самоконтролю та емоційної лабільності (58,14 %), що свідчить про те, що військовослужбовці ЗСУ не завжди правильно й адекватно поведуться в стресовій ситуації; іноді вони вміють тримати себе в руках, але бувають також випадки, коли незначні події порушують емоційну рівновагу і вони втрачають самовладання;

високих рівнів:

а) активного ставлення до життєвої ситуації (67,44 %), що свідчить про виражене активне, оптимістичне ставлення військовослужбовців ЗСУ до життєвої ситуації, їм притаманна готовність до подолання перешкод, віра в свої можливості;

б) бадьорості (74,42 %), що свідчить про підвищений, бадьорий настрій військовослужбовців з переважанням позитивного емоційного фону;

в) тону (69,77 %), що свідчить про високу можливість військовослужбовців ЗСУ проявляти активність і витратити енергію, сценічно

реагувати на труднощі, які виникають у процесі здійснення професійної діяльності;

г) розслаблення (67,44 %), що свідчить про те, що у поточній ситуації ці військовослужбовці не вбачають викликів, проблеми, які стоять перед ними значною мірою вирішені або успішно вирішуються;

д) спокою (76,74 %), що свідчить про вищу впевненість у власних силах і можливостях, ніж у більшості людей;

е) стійкості емоційного тону (65,12 %), що свідчить про переважання у військовослужбовців рівного позитивного емоційного тону, спокійний перебіг емоційних процесів, високу емоційну стійкість;

ж) задоволеності життям загалом (74,42 %);

середнього рівня критичності самооцінки (41,86 %), що свідчить про прийняття військовослужбовцями себе з усіма своїми недоліками, вони достатньо щирі у відповідях, адекватні в оцінці своїх психологічних особливостей та свого стану, критичні в самооцінюванні.

Результати проведення кореляційного аналізу взаємозв'язків між досліджуваними показниками емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ показали пряму залежність нервово-психічної напруги від напруження та обернену – від комфортності; пряму залежність вольової організації від ціннісно-сислової організації особистості, організації діяльності, рішучості, наполегливості, самоконтролю, самостійності, самоконтролю та емоційної лабільності, критичності самооцінки та психічної; пряму залежність психічної активації від загального рівня вольової організації, самоконтролю та самостійності; пряму залежність інтересу від стійкості емоційного тону та обернену – від рішучості; обернену залежність емоційного тону від ціннісно-сислової організації особистості та критичності самооцінки; пряму залежність самоконтролю та емоційної лабільності від вольової організації; пряму залежність ставлення до життєвої ситуації від задоволеності життям загалом; пряму залежність бадьорості від організації діяльності та стійкості емоційного тону; пряму залежність тону від напруження; пряму залежність задоволеності життям загалом від інтересу, ставлення до життя та обернену – від наполегливості й критичності самооцінки; пряму залежність критичності самооцінки від вольової ор-

ганізації, ціннісно-сислової організації особистості, наполегливості та обернену – від емоційного тону та задоволеності життям загалом.

З метою формування та розвитку навичок емоційно-вольової стійкості та саморегуляції військовослужбовців ЗСУ розроблено тренінгову програму розвитку емоційно-вольової стійкості та саморегуляції психоемоційних станів; зниження рівня особистісної тривожності, формування конструктивних поведінкових реакцій у проблемних ситуаціях, навчання прийнятних способів вираження гніву, розвиток емпатії й адекватного рівня самооцінки. Мета тренінгової програми розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ реалізувалася в таких завданнях: 1) оволодіння військовослужбовцями ЗСУ психологічними знаннями в обсязі, що забезпечує розуміння дії негативних психічних станів, які виникають у процесі здійснення професійної діяльності в особливих та екстремальних умовах, їх виявлення, аналіз, урахування при ухваленні рішень й виконанні професійних дій; 2) розвиток у військовослужбовців ЗСУ необхідних психологічних якостей і формування спеціальних навичок та вмінь емоційно-вольової стійкості та саморегуляції психічних станів, які сприяють ефективному виконанню професійних дій у звичайних, особливих та екстремальних умовах; 3) підвищення у військовослужбовців ЗСУ загальної психологічної стійкості до дії стрес-факторів особливих та екстремальних умов професійної діяльності.

Розвиток емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ здійснювався в рамках оволодіння ними різноманітними техніками та прийомами, за допомогою спеціально організованої методики, що базується на принципах поступового цілеспрямованого розвитку і доведення до досконалості навичок емоційно-вольової стійкості та саморегуляції психічних станів й розвитку властивостей особистості, що впливають на здатність до ефективної саморегуляції психічних станів та стійкості в особливих та екстремальних умовах здійснення професійної діяльності.

Результати застосування тренінгової програми розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ перевірялися за допомогою таких якісних характеристик діяльності, як підготовка, засвоєння та ефективність. Підготовка та засвоєння передбачають

наявність у військовослужбовців ЗСУ відповідних знань, умінь та навичок, що запропоновано й опрацьовано під час тренінгу і реалізувалося через формування стійкої настанови на розвиток емоційно-вольової стійкості та оволодіння техніками емоційно-вольової регуляції та саморегуляції. Ефективність застосування тренінгової програми розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ перевірялася за допомогою аналізу динаміки змін до та після проведення формувальних заходів таких показників військовослужбовців ЗСУ, як рівень нервово-психічної напруги, загальний рівень вольової організації, рівні психічної активації, інтересу, емоційного тону, напруження, комфортності, ступінь самоконтролю та емоційної лабільності в стресових умовах, рівні активного-пасивного ставлення до життєвої ситуації, бадьорості-зневіри, тону, розслаблення-напруження, спокою-тривоги, стійкості-нестійкості емоційного тону, критичності самооцінки за допомогою стандартизованих психодіагностичних методик, які використовувалися на першому етапі констатувального експерименту.

Динаміку особистісних змін в показниках емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ подано у таблиці.

**Динаміка змін у показниках емоційно-вольової стійкості
військовослужбовців Збройних Сил України**

№ з/п	Досліджувані характеристики	Кількість військовослужбовців		
		до тренінгу, осіб (%)	після тренінгу, осіб (%)	зміни, осіб (%)
1	2	3	4	5
1	Рівень нервово-психічної напруги:			
	високий	2 (4,65)	-	-2 (4,65)
	середній	24 (55,81)	23 (53,49)	-1 (2,33)
	слабкий	17 (39,54)	20 (46,51)	+3 (6,98)
2	Загальний рівень вольової організації:			
	високий	17 (39,54)	25 (58,14)	+8 (18,60)
	достатній	23 (53,49)	18 (41,86)	-5 (11,63)
	низький	3 (6,97)	-	-3 (6,97)

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
3	Рівень психічної активації: високий середній слабкий	5 (11,83) 16 (37,21) 22 (51,16)	10 (23,26) 20 (46,51) 13 (30,23)	+5 (11,83) +4 (9,30) -9 (20,93)
4	Рівень інтересу: високий середній слабкий	13 (30,24) 15 (34,88) 15 (34,88)	20 (46,51) 18 (41,86) 5 (11,63)	+7 (16,28) +3 (6,97) -10 (23,26)
5	Рівень емоційного тону: високий середній слабкий	12 (27,91) 14 (32,56) 17 (39,53)	20 (46,51) 16 (37,21) 7 (16,28)	+8 (18,60) +2 (4,65) -10 (23,26)
6	Рівень напруження: високий середній слабкий	11 (25,58) 20 (46,51) 12 (27,91)	9 (20,93) 25 (58,14) 9 (20,93)	-2 (4,65) +5 (11,63) -3 (6,97)
7	Рівень комфортності: високий середній слабкий	13 (30,24) 17 (39,53) 13 (30,24)	19 (44,19) 22 (51,16) 2 (4,65)	+6 (13,95) +5 (11,63) -11 (25,58)
8	Рівень самоконтролю та емоційної лабільності: високий середній слабкий	12 (27,91) 25 (58,14) 6 (13,95)	20 (46,51) 22 (41,2) 1 (2,33)	+8 (18,60) -3 (6,97) -5 (11,63)
9	Рівень активного-пасивного ставлення до життєвої ситуації: високий низький	29 (67,44) 14 (32,56)	32 (74,42) 11 (25,58)	+3 (6,97) -3 (6,97)
10	Рівень бадьорості-зневіри: високий; низький	32 (74,42) 11 (25,58)	36 (83,72) 7 (16,28)	+4 (9,30) -4 (9,30)

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
11	Рівень тонусу: високий низький	30 (69,77) 13 (30,23)	37 (86,05) 6 (13,95)	+7 (16,28) -7 (16,28)
12	Рівень розслаблення-напруження: високий низький	29 (67,44) 14 (32,56)	17 (39,54) 26 (60,47)	-12 (27,91) +12 (27,91)
13	Рівень спокою-тривоги: високий низький	33 (76,74) 10 (23,26)	39 (90,70) 4 (9,30)	+6 (13,94) -6 (13,94)
14	Рівень стійкості-нестійкості емоційного тону: високий низький	28 (65,12) 15 (34,88)	31 (72,09) 12 (27,91)	+3 (6,98) -3 (6,98)
15	Рівень критичності самооцінки: дуже високий високий середній низький	3 (6,98) 7 (16,28) 18 (41,86) 15 (34,88)	0 4 (9,30) 28 (65,12) 11 (25,58)	-3 (6,98) -3 (6,98) +10 (23,26) -4 (9,30)

За результатами підрахунків змін у досліджуваних показниках виявлено такі зміни після проведення тренінгу розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ:

незначне зниження високого (на 4,65 %) і середнього (на 2,33 %) рівнів, а також відповідне зростання слабкого рівня (на 6,98 %) нерво-психічної напруги;

зростання високого (на 18,6 %), зниження достатнього (на 11,63 %) та низького (на 6,94 %) рівнів вольової регуляції;

зростання високого (на 11,83 %), середнього (на 9,3 %) та відповідне зниження слабкого (на 20,93 %) рівнів психічної активації;

зростання високого (на 16,28 %), середнього (на 6,97 %) та відповідне зниження слабкого (на 23,26 %) рівнів інтересу;

зростання високого (на 18,60 %), середнього (на 4,65 %) та відповідне зниження слабкого (на 23,26 %) рівнів емоційного тону;

зниження високого (на 4,65 %) та слабкого (на 6,97 %), а також зростання середнього (на 11,63 %) рівнів напруження;

зростання високого (на 13,95 %), середнього (на 11,63 %) та відповідне зниження слабкого (на 25,58 %) рівнів комфортності;

зростання високого (на 18,60 %) та відповідне зниження середнього (на 6,97 %) і слабкого (на 11,63 %) рівнів самоконтролю та емоційної лабільності;

зростання високого (на 6,97 %) та відповідне зниження низького (на 6,97 %) рівнів активного ставлення до життєвої ситуації;

зростання високого (на 9,30 %) та відповідне зниження низького (на 9,30 %) рівнів бадьорості;

зростання високого (на 16,28 %) та відповідне зниження низького (на 16,28 %) рівнів тону;

зростання високого (на 27,91 %) та відповідне зниження низького (на 27,91 %) рівнів розслаблення;

зростання високого (на 13,94 %) та відповідне зниження низького (на 13,94 %) рівнів спокою;

зростання високого (на 6,98 %) та відповідне зниження низького (на 6,98 %) рівнів стійкості емоційного тону;

зниження дуже високого (на 6,98 %), високого (на 6,98 %) та низького (на 9,30 %) за рахунок зростання середнього (на 23,26 %) рівнів критичності самооцінки.

Виявлені зміни в показниках емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ характеризуються як позитивні та свідчать про ефективність тренінгових заходів.

Висновки. Підсумовуючи результати, необхідно відмітити, що використання тренінгових технологій у процесі розвитку та підвищення рівня емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ є ефективним способом швидкої їхньої психологічної підготовки до здійснення професійної діяльності. Аналіз результатів емпіричного дослідження показав позитивні зрушення в показниках, які характеризують емоційно-вольову стійкість військовослужбовців, що підтверджує ефективність проведення формуального експерименту з розвитку емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямі є дослідження емоційно-вольової стійкості військовослужбовців ЗСУ після виконання поставлених перед ними завдань у зоні проведення АТО, особливостей емоційно-вольової стійкості у суб'єктів інших видів екстремальної діяльності, наукове і прикладне розроблення психологічних шляхів і засобів підвищення професійної ефективності фахівців в умовах особливої та екстремальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бабаян Ю. О. Особливості психологічної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах / Ю. О. Бабаян, Л. О. Грішман // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. – 2014. – Вип. 2.13. – С. 17–21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdups_2014_2.13_4.pdf
2. Броневицкий Г. А. Психология военных моряков : психические состояния. А. Г. Броневицкий – М. : Издательство “Образование-Культура”, 2002. – 317 с.
3. Військова психологія і педагогіка : підручник / авт. кол-в Л. А. Снігур, О. А. Хижняк, Є. М. Подтергерра, та ін. ; за заг. ред. Л. А. Снігур. — Луцьк : ПВД “Твердиня”, 2010. – 576 с.
4. Караяни А. Г. Прикладная военная психология / А. Г. Караяни, И. В. Сыромятников. – СПб. : Питер, 2006. – 480 с.
5. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса : монография / Л. А. Китаев-Смык. – М. : Наука, 1983. – 368 с.
6. Когут Я. М. Професійна психологічна підготовка працівників ОВС : конспект лекцій / Я. М. Когут. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. – 184 с.
7. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності : підручник для студентів ВНЗ / М. С. Корольчук. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
8. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості : монографія / В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 432 с.
9. Казакова О. А. Психоэмоциональная устойчивость как основное качество будущих специалистов социальной работы / О. А. Казакова // Вестник СамГУ. – 2008. – № 5/1 (64). – С. 119–126.
10. Методичні рекомендації щодо проведення психологічної підготовки особового складу Збройних Сил України. – К., 2012. – 214 с.

11. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / А. А. Крылов и др. ; под ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб. : Питер, 2003. – 560 с.

12. Методика исследования волевой организации личности // Твоя профессиональная карьера : учеб. для 8-11 кл. общеобразоват. учреждений / М. С. Гуткин, Г. Ф. Михальченко, А. В. Прудило и др. ; под ред. С. Н. Чистяковой, Т. И. Шалавиной. – М. : Просвещение, 2000. – 191 с. – С. 175–182.

13. Корольчук М. С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 580 с.

14. Розов В. И. Психология экстремальных ситуаций: адаптивность к стрессу и психологическое обеспечение : научно-практ. пособие / В. И. Розов. – К. : КНТ; Саммит-Книга, 2012. – 480 с.

Рецензент – кандидат психологічних наук Волинець П. П.

Волинець Н. В., Комарницький Б. Л. Результати емпіричного дослідження емоційно-волевої стійкості воєннослужащих Вооруженных Сил України

В статье представлены результаты эмпирического исследования эмоционально-волевой устойчивости военнослужащих ВСУ, проанализированы корреляционные связи между показателями эмоционально-волевой устойчивости военнослужащих ВСУ, описаны особенности тренинговой программы эмоционально-волевой устойчивости и саморегуляции психоэмоциональных состояний военнослужащих ВСУ и результаты ее применения.

Ключевые слова: *эмоционально-волевая устойчивость, развитие, психологическая подготовка к осуществлению профессиональной деятельности, саморегуляция.*

Volynets N., Komarnitsky B. Results of Empirical Research of Emotional and Volitional Stability of Servicemen of the Armed Forces of Ukraine

In the article are presented the results of empirical research of emotional and volitional stability of servicemen of the Armed Forces of Ukraine,

analyzed the correlation relations between the indicators of emotional and volitional stability of servicemen of the Armed Forces and described features of the training program for the development of emotional and volitional stability and self-regulation of the psycho-emotional states of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and the results of its application.

It is shown that after conducting a training of the development of emotional and volitional stability of servicemen of the Armed Forces, changes were found in the researched indicators of emotional and volitional stability: reduction of neuro-mental stress, stress and criticality of self-esteem; growth of volitional regulation, psychic activation, interest, emotional tone, comfort, self-control and emotional lability, activity in relation to the life situation, vivacity, tone, rest and stability of emotional tone.

It is noted that using the training technologies in the process of development and raising the level of emotional and volitional stability of the military personnel of the Armed Forces is an effective way of rapid psychological preparation for their professional activities. The analysis of the results of the empirical research showed positive changes in the indicators that characterize the emotional and volitional stability of the military, which confirms the effectiveness of the molding experiment on the development of emotional and volitional stability of the military personnel of the Armed Forces.

Keywords: *emotional-volitional stability, development, psychological preparation for professional activity, self-regulation.*